

לכבוד משפחת בעלז

מתן על הפרק

התכנית השש-שנתית המקוונת
ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

הלימוד מוקדש לעילוי נשמת הרב פסח דב בן ברוך ולאה שהלך לעולמו בכ"ג שבט

פרק ג'

בחלקו הראשון של פרק ג' [א-ב] משורטט השפע הרוחני שיושפע על העם כולו, שיבוא בהמשך לשפע החומרי שתואר בסוף פרק ב' [יט-כז]. חלקו השני של הפרק [ג-ה] עובר לתיאור יום ה' ומוראותיו ולהצלה שתהיה לאלו שיקראו בשם ה'.

1.

וְהָיָה אַחֲרֵי כֵן אֲשַׁפּוּךְ אֶת רוּחִי עַל כָּל בָּשָׂר [א]

א | עקבו אחרי שלושת הצמדים המפורטים בפסוקים א-ב, איזו תמונה עולה משלושתם?

ב | חזון שפיכת הרוח על העם כולו מזכיר את משאלת משה בפרשת אלדד ומידד במדבר י"א, כז-כט. עיינו שם בדיאלוג בין משה ליהושע - במה הם נחלקו, ומה שאיפתו של משה אבי הנביאים? ראו גם את דברי **מדרש תנחומא** שם: 'אמר הקב"ה: בעולם הזה יחידים נתנבאו, אבל לעולם הבא כל ישראל נעשין נביאים, שנאמר 'והיה אחרי כן אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם' וגו'.

2.

וְהָיָה כָּל אֲשֶׁר יִקְרָא בְּשֵׁם ה' יִמְלֵט... וּבְשָׂרֵי־דָם אֲשֶׁר ה' קָרָא - פסוק ה פותח וחותם בביטוי דומה: מה ההבדל בין הביטוי הראשון לביטוי האחרון? נסו לשער מה יכולה ללמד הזיקה המילולית על הקשר הרעיוני בין שני הביטויים.

פרק ד'

בפרק ד' הנביא מרחיב ומפרש את חזון יום ה' שתואר בפרק ג'. יום ה' מתואר כיום משפט שיבוא על העמים כגמול על פגיעתם בישראל [א-ח]. ה' קורא לעמים לבוא למלחמה בעמק יהושפט, שם הם יתנו את הדין על מעשיהם [ט-טן]. בהמשך הנבואה מובלט הניגוד הקוטבי בין גורל העמים לגורל ישראל: מול הפורענות המובטחת לשאר העמים, עומדים הביטחון והישועה ליושבים בציון [טז-כא].

ניהול: ד"ר נאוה כהן | ריכוז: אילנה חדד | כתיבה: דוד סבתו
© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

3.

על אף שספר יואל מורכב משני חלקים העוסקים לכאורה בשני נושאים שונים, קיימת מערכת הקבלות לשוניות ענייניות ומבניות ברורה בין חלקו הראשון של הספר [א-ב] שעסק באסון הארבה, לבין חלקו השני [ג-ד] המתאר את יום ה', משפט העמים והצלת ישראל. נסו לעמוד על הקשר בין שני חלקי הספר. חשבו כיצד תורם החלק הראשון להבנת החלק השני, ומהי משמעותה הכוללת של נבואת יואל לאור מבנה זה? היעזרו בנקודות הבאות:

א | קיים דמיון בין תיאור עליית הארבה [ב,ז] לתיאור עליית הגוים [ד,ט]. מיהו האויב בכל חלק, ומה אופי הפורענות?

ב | השוו בין קריאות הנביא בחלק הראשון [א,יז; ב,טו] לקריאתו בחלק השני [ד,ט]. מהי תכלית הקריאה בכל חלק?

ג | הפיכת הארץ לשממה נזכרת בחלק הראשון [ב,ג] ובחלק השני [ד,יט] - איזו ארץ הופכת לשממה בשני החלקים?

ד | זעזוע איתני הטבע ביום ה' נזכר בלשון דומה ובסדר הפוך בחלק הראשון [ב,י-יא] ובחלק השני [ד,טו-טז]. מה הגורם המביא לחושך ולזעזוע ומהו גורל ישראל בשני החלקים?

4.

'קראיזאת בגוים קדשו מלְקָמָה' [ט]

בפסוקים ט-יב מזמין הנביא את הגוים אויבי ישראל לבוא למלחמה בעמק יהושפט.

א | ברקע נבואת יואל ניצבת נבואת אחרית הימים של ישעיהו בפרק ב',ב-ד השוו בין הנבואות, והתייחסו לתפקיד הכלים החקלאיים, לאופיו של משפט העמים בידי ה', ולמעמדה של ירושלים באחרית הימים [ראו יואל ד,יז]. לאור השוואה זו, מהי דמותו של יום ה' המתואר בספר יואל?

ב | בפסוק יג מופיע דימוי נוסף מעולם כלי החקלאות, מדוע לדעתכם נבחר דווקא דימוי זה לבטא את מות הגוים, ומה משמעותו המוסרית?

5.

בתיאור הפורענות והישועה בחלקו האחרון של הפרק תופסת ירושלים מקום מרכזי. בחנו את תפקידיה השונים המתוארים בפסוקים טז-יח, כא, וכן בפרק ג,ה. השוו את תכליתו של יום ה' בפסוק יז, לתיאורו בחלק הראשון של הספר [ב,כז], וחישבו מה החידוש העיקרי בחלק השני של הספר, ומה המשמעות העמוקה בישיבת ה' בירושלים.

הרחבה - עמק יהושפט

במרכז נבואת יום ה' של יואל ניצב עמק יהושפט שבו עתיד להתקיים משפט העמים הגדול שיערוך ה'. עמק יהושפט נזכר בתנ"ך רק בספר יואל. כבר בפרשנות הקדומה אנו מוצאים שתי גישות אל העמק: על פי הגישה הראשונה המשתקפת בתרגום יהונתן אין הכתוב מתכוון למקום ריאלי והשם הוא סמלי בלבד: 'מישר פלוג דינא',

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

וכך נאמר **במדרש שוחר טוב**: 'ואין עמק ששמו יהושפט ומהו יהושפט, אלא עמק שישפוט בו י'ה את כל הגוים'. על פי הגישה השניה זהו שם שמתאר מקום גיאוגרפי ממש: **אוסביוס** היסטוריון נוצרי שחי במאה הרביעית לספירה ועסק בזיהוי מקומות בארץ ישראל, מצייע שני זיהויים אפשריים: גיא בן הנום, והעמק שבין ירושלים להר הזיתים. הצעתו השניה נהיתה הדעה הרווחת עד למאה הארבע עשרה. עד עת זו היו שקראו ל'יד אבשלום' קבר המלך יהושפט, ולמערה שלידו מערת יהושפט.

במשך הדורות העמק שבנחל קדרון, בין הר הבית להר הזיתים, הפך למקום קבורה מבוקש. עד היום מצויות בעמק יהושפט מצבות קבורה מפורסמות, כמו יד אבשלום, קבר זכריה וקבר בני חזיה. הנזיר הנוצרי פליקס פברי שביקר בירושלים במאה החמש עשרה, וכתב על מקומותיה הקדושים מספר גם על עמק יהושפט ועל עולי הרגל המבקרים בו: "הם אוספים אבנים ומקימים מהם גלים לזיכרון, ומאמינים בזה להבטיח לעצמם מקום ישיבה באחרית הימים ביום המשפט הגדול שיערך בעמק הזה. האנשים שאין ידם משגת לעלות בעצמם אל הארץ נותנים כסף לעולי רגל היוצאים אל ירושלים, ומבקשים מהם תמורתו לציין מקום בעמק יהושפט לזכרם." מנהג רווח זה עולה גם **מתשובת הרדב"ז**, רבה של מצרים במהלך המאה השש עשרה: "שאלת ממני, על מה שנהגו במצרים להוליך עצמות לירושלים אם יפה הם עושים, ואם מותר לקבור מת אחר באותו קבר, ואם עומדין עליו בשורה או אומרים עליו דברי אבלות. תשובה: יפה הם עושים להעלותם לירושלים, דקבלה בידינו שאין תחיית המתים אלא בעמק יהושפט ושם ירדו הנשמות לגוף, ונמצא ניצול מגלגול מחילות, ואפילו מתי ארץ ישראל לא יקברו הנשמות אלא שם."

ביאורי מילים

פרק ד

[ג] **וְאֵל עַמִּי יְדוּ גֹרֶל וַיִּתְּנוּ הַיֶּלֶד בְּזוֹנָה וְהַיֶּלְדָּה מְכָרוּ בֵּין וַיִּשְׁתּוּ:** הטילו גורלות ביניהם על חלוקת שלל המלחמה של ישראל, ומכרו את ילדי ישראל לעבדים כאתן זונה, ואת הילדות במחיר יין מועט, והדבר מבטא את הזלזול שנהגו בהם.

[ד] **וְגַם מָה אַתֶּם לִי צָר וְצִידוֹן וְכָל גְּלִילוֹת פְּלִשְׁתִּים:** איזו טענה יש לכם עלי שבגללה הרעותם לעמי? **הַגָּמוּל אַתֶּם מְשַׁלְּמִים עָלַי וְאִם גְּמֻלִים אַתֶּם עָלַי, קַל מֵהָרָה אֲשִׁיב גְּמֻלְכֶם בְּרֹאשְׁכֶם:** שאלה רטורית-האם יש במעשיכם משום גמול על דבר רע שעשיתי לכם? כיוון שהתשובה היא שלילית, אני אשיב לכם כגמולכם במהירות ואעניש אתכם.

[ה] **שְׁלַחוּ מַגֵּל כִּי בָשַׁל קָצִיר בָּאוּ רְדוּ כִּי מְלֶאָה גַת:** הגויים משולים כאן לתבואה בשלה העומדת להקצר, ולענבים בגת העומדים להדרך.

הַשִּׁיקוּ הַיְקָבִים כִּי רַבָּה רָעַתְם: היקבים הוצפו ביון, המסמל את דם האויבים, כעונש על רעתם הרבה. [כא] **וְנִקִּיתִי דָמָם לֹא נִקִּיתִי:** כמו 'ונקה לא ינקה', דמם השפוך של בני יהודה לא ינקה ויתכפר למצרים ולאדום. פירוש אחר: בתמיהה - ונקיתי דמם? לא נקיתי!

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים
© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555